

Pris 50 penni.

Fiskaresonen

Finlands oförgätlige välgörare.

Med 3 afbildningar.

Såges till hemman för Skriköta-låden.

Nb 1

Kapitel

Fiskaresonen

Fiskaresonen

Finlands oförgätlige välgörare.

Med 3 afbildningar.

Säljes till förmån för Agricola-fonden.

Andra upplagan.

Åbo,

Frändestka boktryckeriet, 1876.

Förord.

Den wälwisja, hwarmed denna lilla skrift för fem år sedan i vårt land emottogs, och den korta tid af sju mera än tolf månader, inom hvilken hela upplagan af 1000 ex. på swenska och 2500 på finska språket utsåldes till förmån för Agricola-monumentsfonden, torde mera än wäl ådagalägga, att den hufvudsak, som deruti uttalats, af Finlands folk icke ogillats.

Ännwarande år 1876, såsom warande det hundrade året efter den ännu enda auctoriserade finska bibelöfversättningens tillkomst, i förening med det i dag sammanträdande första allmänna kyrkomötet för vårt lands evangelisk-lutherska församlingar, synes och själsrent i minnet återkalla biskop Mikael Agricolas oförgätliga förtjenster om sitt fosterland och dess folk, hwilket säkerligen icke illa skall upptaga, att några i Agricolas stad besatte wänner af hans monumentsfond, genom en andra oförändrad upplaga af den lilla anspråkslösa skriften, wödfant erinrar om sitt redan wid den första upplagans utgifwande gjorda meddelande, att fonden såsom då, om år sedan dess nära tredubblad, dock ännu är alltför otillräktlig för åstadkommande af en, den om fäberneslandet så högt förtjente mannen wärdig minneswård.

År 1864 inwigdes ärestoden åt den finska biskopstjänstens ädle fader; han sitter der, ensam på den wida platsen, med blicken fäst på den äldrige och minnesvärta domkyrkan, wäntande att det finska skriftspråkets fader, förste öfversättaren af Guds eget heliga ord till finskt tungomål, genomföraren i Luthers anda af det wälsignelserika reformationswerket inom Suomis landamären, wäntande, säga wi, att äfwen denne Finlands ädle son icke länge skall dröja att, genom tacksamme trosförwandters försorg, intaga den midt emot honom lediga platsen, och det måhända uti den gestalt, hwartill den nu i vår lilla skrift tillagda trehje afbildningen möjligen kunde innebära en antydning.

Åbo den 1 Juni 1876.

Agricola-monumentsfondens wänner.

Stermiddagens läsning och arbete uti
Kyrkbyns skola i M. kapell woro stu-
tade. Förran wi, käre läsare, gå att
berätta, hwad som derpå i skolan tilldrog sig,
wilja wi kasta en flyktig blick tillbaka både på
skolan och des goda lärarinna. Skolan war
icke gammal; den hade uppstått under den för-
Finland och des folk förfärliga wintern 1867
—1868. Det är ett gammalt ordspråk, som
säger: "intet är så ondt, att det icke har något
godt med sig." När detta ordspråk lämpas på
det, som händer oss, människor, i denna werld,
så ligger deri en djup och stor sanning. En
kristen wet, att werldens stora och hwarje
människas minsta öden ledas af en wis och
kärleksfull Fader i himmelen, som styrer fol-
kens och människornas öden så, att Hans
rike på jorden mer och mer befrämjas och
att den enskilda människan föres, blott hon
låter sig föras, mer och mer till lifwet och
delaktigheten i den enfödde Sonen, hennes
och werldens frälsare. När Hans kärleks-
fulla wisshet finner det oss nyttigt, låter Han
den dag, som wi i vår blindhet kalla **ond**,

jalla tung öfwer oss, att wi, hwilka dagligen
fara wilse i öfwerträdelser och synder, måtte
komma till besinning om hwad vår ewiga
frid tillhörer, stanna på förderfwets väg och
nalkas honom genom Hans heliga Andä,
som meddelar nåden i Kristus. Hwad som
sälunda synes vårt jordiska sinne **ondt**, eme-
dan det motstrider och plågar den köttliga
hågen i oss, det är och blifwer, genom Guds
nåd och ledning, ett öfwerswinneligt godt
för vårt rätta och högre lif, blott wi wilja
deri se och följa det "tecken" och den maning
öfwanifrån, som deri ligger. **Så** sänder
Herren oss stundom onda och swära dagar
och är till vår wäckelse och för vår andliga
uppsotran; liksom han äfwen leder det onda,
som människorna i sin syndighet begå, "till
en god utgång," då Han tillstädjer det att
ske. **Så** hade det gått i M. kapell under
det swära hemsökelseåret, att derunder brag-
tes till stånd en wälsignelserik inrättning,
som under fordua goda år icke kunnat blifwa
något af. När hungern och sjukdomen här-
jade i hwarje stuga, isynnerhet hos inhysin-
gen, backstugusittaren och torparen, och döden
bortryckte genom hungersnervfebern mången
fader och moder från wärnlösa barn, uppstod
ett hjertskärande elände i kapellet, och de litet
förmögnare gårdarne öfwersmämades af
arma tiggare, särdeles små, uthungrade och
halfnakna barn. Hwad stod under den all-

männa nöden då att göra? Den fromme kapellpresten, Pastor B., grep sig an att uttänka något medel att hjälpa och från det kringvandrande tiggeriets fälor och förderf frälja de arma små barnen, och sedan han i bönen sökt och funnit uppmuntran från sin Herre och Mästare samt anförtrott sin sak i Hans hand, "som är när de sina alla dagar intill världens ända," meddelade han sina tankar åt sin hustru och sina två döttrar samt åt de herrstaps-personer, hvilka bodde i kapellet. Med det weta hjerta, som Gud gifwit qwinnan, rördes herrstaps-familjernas fruntimmer af de små barnens hjälplöshet; de förenade sig att genom förfärdigande af arbeten, som försälldes till närmast belägna stad, genom försäljande af öfwerflödiga granulåter och smycken m. m. samla medel till en tillflyktsort för de wärlösa barnen i kapellet. Herren belönade med framgång deras meniskowänliga företag; bönderna förbundo sig att dagligen lemna mjölk och mjöl, wed och ljus efter sin ringa råd och lägenhet, och så uppstod midt under hungerns och nödens hemfötelser — barnhemmet och byskolan i kyrkbyn, såsom en om sin lekamliga tillwaro swårt kämpande församlings förtröstansfulla tillrop till Honom, som sade: "låter barnen komma till mig och förmener dem icke;" de swårt pröfwade wågade lägga grundstenen till denna andeliga plantering endast och alle-

nast i förtröstan på Honom, som kunde och wille hjälpa, då nöden är som störst, blott man förlitar på Honom. Att barnstyhdsanstalten tillika och hufwudsfalligen blef en — **Skola**, der Guds ord, flit, arbetsamhet och mången nyttig kunskap och färdighet skulle inläras, det war Pastor B:s wilja och derpå gingo alla så gerna, gerna in, ty den swåra tiden hade lärt en och hwar att inse, att det finsta folkets öde hade warit wida lättare, att hungersnöden aldrig hade kunnat blifwa så stor, om gudsfruktan, flit, arbetsamhet, sparsamhet och kunskaper warit wådande allmännare inom Finlands gränser, än gudsfröakt, lättja, häglöshet, laster, öfwerflöd och öfwerdåd i lefnadsfatt, samt ofunnighet och fördomar. Nöden är en god, är den bästa läromästare och samwetets wakna röst höres klarare, när sorgen marterar och hjertat swider i oro. — Men barnhemmet och skolan skulle hafwa en bostad, en lärarinna och föreständarinna. Om den förra lätt kan finnas, så är det gemenligen desto swårare att finna en fullt lämplig person till det sednare, ty dertill behöfwes sann gudsfruktan och uppviktig fromhet, mycket allwar, men också mycket kristligt tålmod, arbetsamhets- och ordningsfinne, kärlek till barn, kunskapsrikhet; med ett ord, många, många kristliga bygder och många goda husliga och medborgerliga dugligheter och förmågor. Men Gud, som

underligen leder allas öden, hade dertill "förfett offret," om vi så få tala med Skriftens ord. I kapellet fanns en dertill både lämplig och willig qwinna, nyhigen blifwen enka. Hon war född af förmögna och förståndiga föräldrar, hwilka hade ett af kapellets största hemman. Tidigt hade hon, med föräldrarnes samtycke, gifwit sitt hjerta åt en ung, fattig, men redlig och arbetsam man, hwilken tjenade som dräng i hennes föräldrars hus. Då föräldrarne dogo, öfvertogo hon och hennes man hemmanet. Wälfstånd herrskade länge i deras slitiga och ordningsfulla bo och Herren wälsignade dem med "barn och blomma." Men "underliga äro Herrans wägar;" mannen ådrog sig, under ett strängt winterarbete, en långvarig sjuklighet, flera swåra miswäxtår följde på hwarandra, och den stackars hustrun, som af flera små barns och mannens wård hindrades att noga efterse hemmanets wård, hwilken måste anförtrös lejda tjenare, såg inom kort mannen gömd i jorden, egendomen förlorad och den dag nära, när hon med sina små skulle nödgas lemna sina faders torfwa, då — hungersåret inföll. Barnen föllo snart ett offer för den inom kapellet rasande febern och med tungt, men undergifwet hjerta såg modren dem nedläggas i jordens modersbarm, — såsom frön till ett herrligare lif i ewigheten, — inwid fadrens graf. Då wisade sig, huru rikt och

herrligt det kapital är, som består i en god och fruktlig uppfostran i ungdomen. Ej slärd och prål hade föräldrarne i tiden inplantat hos sin dotter, utan de hade tidigt wändt hennes häg till Gud och de gudomliga tingens och hållit henne uti en förträfflig, af en kristligt sinnad man ledd folkskola i närmaste stad. När nu Gud i sin outgrundliga wisheit hade funnit för godt att främtaga henne man, barn och egendom, öfwerlemnade hon icke sitt hjerta åt gudlös förtwiflan och lifnöjd owerksamhet, utan hon trodde sig i de stickelser och pröfningar, hwilka Gud henne tillfändt, se ett tecken, att hon, som icke mer hade egna barn, borde blifwa en moder för de många, hwilkas jordiska stöd nu dagligen borttrycktes, och dertfore mottog hon willigt och med sitt warma hjertas hela kärlek anbudet, att wara föreståndarinna och lärarinna i M. kapells kyrkby skola. Sådan war skolans uppfösi, sådan lärarinnan. Om wi omtalat detta i alltför widlöftiga ordalag, hoppas wi, att våra lära läsare icke skola misstycka detta, åtminstone om de äro så sinnade, som wi äro det och dertfore också tro andra wara, nemligen att gerna wilja taga reda på sammanhanget med och upphofwet till det, som möter oss på lifwets wäg. Ty huru skole wi eljest kunna egna menniskorna och deras inrättningar och angelägenheter wårt deltagande och wår kärleksfulla uppmärksam-

het och samverkan, om vi icke så noga, som möjligt, lära oss att känna, hurudana de äro och hwad som är deras mål och sträfswande! Du bättre vi känna allt detta, desto warmare hysa vi deltagande för dem. Då vi nu önska våra lära läsares deltagande för skolan i M. och för hwad der tilldrog sig en winter-afton, — hafwa wi welat göra dem förtroigna med skolan samt des fromma och förträffliga lärarinnas öden och uppkomst. Wi återwända nu till skolan i M. Dagens läsning och öfningar woro slutade; ja, äfwen den enkla böneandakten war fulländad och barnens höjliga och klara röster hade redan i en kort psalmvers sjungit Herranom lof och tack för Hans kärleksfulla skydd under dagens arbeten och fröjder och utbedt sig Hans hägnande wård under nattens mörka timmar; men allt ännu dröjde barnen i skolstugan och tycktes ännu icke rusta sig till uppbrott i den klara stjerneqwällen. Wi säga till uppbrott, hwilket gälde de barn, hwilka icke hade sitt hem i läroinrättningen, ty utom af barnhemmets egentliga skyddslingar besöktes skolan af en mängd andra barn, äfwen de förmodnaste bönder, ty bättre läroinrättning fanns icke i de bygderna. Swarföre dröjde barnen? Jo, deras goda lärarinna hade för sed att, då en dags ssyselsättning i skolan gått wäl och barnen derunder utmärkt sig för flit, ordning och berömligt uppförande,

belöna dem med att på aftonen, efter lektionernas slut, berättat för dem eller ur böcker läsa för dem någon historia, equad att upplysa deras förstånd, förädla deras hjerta och helga deras wilja; och det war ett bewis på skolans förträffliga framgång, att sådana betraktelseqwällen rätt ofta återkommo. Också älskade de wettgiriga barnen utomordentligt dessa "historieaftnar" och sågo i dem rikare belöningar än i hwad helst annat, som kunde gifwas dem, ty i barn-domen äro människornas hjertan lyftnare efter allt, som påminner dem om de andeliga ting och det underbara, himmelska hemmet derofwan, än efter jordens förgängliga ting; deras sinnen hafwa ännu icke hårdnat genom beröringen med girigheten, egennyttan och njutningslustan, utan de stå ännu närmare det Faderns hus, hwarifrån deras odödliga själar utgått, de ligga närmare ännu det frälsare-hjerta, som sade: "Påter barnen komma till mig och förmener dem icke, ty sådana hörer Guds rike till." Också war det ju så behagligt och trefligt att, medan mörker och köld rådde derute på December-qwällen, sitta i en stor rundel kring den ansenliga, prydligt hwitmenade spiselstolstugan, i hwilken en wäldig brasa sprakade och spridde sitt wänliga och wärmande stek runt omkring hela rummet, och uppmärksamt lyhna till lärmors wänliga och klara stämma, som om-

talade så mycket minnesvärdt ur förgångna tidens lif, eller berättade om det myckna underbara, som Skaparens makt och godhet frammanat i fjerran länder och riken eller förtäljde en af desäa djupsinniga sagor, som det finsta folkets wemodiga ande diktat, och hwari den på ett lärorikt sätt framställt sin erfarenhet och sina tankar om tingen, eller då hon ur mängen god bok föreläste vackra skaldestycken och goda berättelser. En sådan qwäll war den nu åter lofwad; derföre dröjde barnen, derföre woro de äldre af dem så ifrigt sysfelsatta att städa i skolan, och att upprada wedträen i den rymliga spiseln och antända brasan, för att berättelsen desto förre skulle få taga sin början. Raskt går arbetet, då det med god wilja förwättas, och inom kort hade barnen dragit bänkarna omkring härden och intagit sina platser, de smärre närmast den i midten sittande lärarinnan och de äldre längre bort. Allt war således redo att lyhna, samt lärarinnan att begynna.

I afton, mina kära barn, så begynte lärmor, will jag tala för eder om en fattig sifflareson, hemma från Perno socken och Torshby by, hwilken genom Guds kraftiga bistånd blef i Hans hand ett mäktigt och wälsignelsefullt redskap till den sanna, ewangeliska lärans utbredade och bestående i wårt land och som, — en siffare efter fadrens yrke, liksom flertalet af apostlarna, —

Hes Finlands apostel, en reformator i Luthers anda och en författare af de första ewangeliska böcker på finsta språket. Hans namn har wißt mängen af er hört; det är ett högt ättadt och älskadt namn i Finsta historien: **Mikael Agrikola**, såsom han kallade sig sjelf, ett namn, som på det latinska tungomålet betyder: **åkerbrukare**, ett hedrande namn och yrke, och mycket passande för honom, ty liksom det finsta folket af Förshnens wisa ledning fördes att genom det förädlande åkerbruket bryta bygd högt upp i nordens stränga klimat, så sändes och utkorades han, att ur det finsta folkets hjertan upprycka det ogräs, som under århundradens mörker blifwit af påswiwt willfarelse och dikt påtvingadt Christi enkla och rena lära, och uppludra den andeliga jordmånen i Finnarernas själar till mottagande af det rena, gudomliga ordets jäd, då han till sinstan öfwersatte för första gången de Heliga Skrifterna.

"Du förde ditt folk, såsom en fårahjord" sjunger konung David, lofprisande, om Herren i sin 77:de psalm. Wäl war det icke till de södra ländernas feta betesmarker, till de af naturen rika länder, der "mjölk och honung" sjelfmant rinna, som Herren i sin wisshet förde oss och gaf "wårt lif en strand;" men Han förde tidigt det finsta folket in på andens äbla betesmarker, på de andeliga fälten, hwaröfwer kristendomens herrliga sol

strålar så mäktigt och bereder plantor till växt för ewighetens skördar. Det land, der finsta folket sig nedslå sina fasta boningsplatser, är ett i höga norden beläget, dit polens is sänder sin kalla andedrägt och der oblandens på jorden nedlagda möda icke så sällan gäckas af frostens härjningar. Men dock är det ett herrligt land, ett älsfadt land, der wi hafwa mångfaldig anledning att minnas Moses' ord: "Skämmer icke landet, der I uti bor" (4 Mos. 35: 33). Ty Herrans wälsignelse hwilar deröfwer, "Du, Herre, besöker landet och wattungar det" (Ps. 65: 10). Just genom sin karga natur bewarar det sina innebbyggare för många af de frestelser och wådor, som i mera lyckligt lottade länder utgöra en snara för de syndiga människorna. För att kunna lefwa måste wi, finnar, arbeta träget i vårt anletes swett, wi måste wara måttliga och sparsamma; men genom arbete och måtta stärkes kroppen och hållas själskrasterna uppe, då lättja och yppighet förstöra småningom kropp och själ. Derföre hafwa wi en så stor anledning att tacka Gud, som ställde det finsta folket såsom en odlingsens förpost emot polartrakternas köld, och att sjunga med vår Runeberg:

Här är os ljust, här är os godt,
 Här är os allt beskärdt;
 Hur ödet kastar än vår lott,
 Ett land, ett fosterland wi fått.
 Swad finns på jorden mera wårdt
 Att hållas dyrt och kärt?

"Blif i landet och föd dig redligt," säger David (Ps. 19: 5) och att detta i vårt land är möjligt för den gudfruktige och idoge arbetaren, det är den gode Gudens rikliga wälsignelse åt det trägna arbetet, för att lätta människans wandring genom forgedalen. Mot dem, hwilka i yttre måtto, att tala efter mennisko-uppfattning, äro wanlottade, wisar Gud, den högste förbarmaren, rikligast sin faderliga huldhet genom andeliga gåfwor. Det i yttre måtto kargare begäfwade finsta folket hugnade Herren tidigare, än månget annat större och lyckigare folk, med sin andas himmelska gåfwor. Snart förjagades här hedendomens mörker af kristendomens ljus; och då den kristna sanningen under medeltidens århundraden blifwit uppblandad med och undanstymd af menniskodifter, uppgick knappast i Tyssland ånyo sanningens klara sol genom Luthers kyrkoförbättring, förrän ett återsten deraf spridde sig till Finlands bygder genom en Finne och Luthers lärjunge, **Peter Särkilax**, som här predikade Guds ord rent och klart, långt för än de mättigaste folken i vår werldsdel blefwo delattiga af den åter renade Guds-kunskapen och Guds-dyrkan. Men den fastaste grunden sijnades ännu, då Särkilax werkade för Guds rike; Guds eget ord, den Heliga Skrift war ännu icke tillgänglig för det finsta folket, emedan det ännu icke war öfversatt till fin-

kan, så att icke hvar man ur sjelfwa den heliga och rena källan, till hwilken Luthers kyrkoförbättring åter öppnat fri tillgång, kunde ösa ordets lefwande watten, till tröst, upplysning och warning, till tuftan och ledning. Men sålunda saknades ännu det bästa och förnämligsta för dem, som talade med finst tunga:

Det kära ord, det enkla ord,
Som menstkor dock förgåta.
Hwar är en menstlig wisdom spord,
Som sig dermed kan mäta?
Hwar visar werlden of en grund
Så fast att derpå bygga,
Som ordet af Guds egen mund,
Det ewiga och trygga.

När annat, som wi akta wärdt
Att äga här och spara,
Af rost och mal och tid förtärdt.
Hör upp wår fröjd att wara,
När dagens werk förgås med hast
Ja, före än aften stundat,
Står än Guds ord så nytt och fast
Som när det först blef grundadt.

Att "nu i flott och koja lika" det heliga gudsordet finnes tillgängligt för dem, som förshnen gifwit det ädla och wackra finsta språket till tungomål, derför står det finsta folket främst, näst Gud, i skuld hos N. Agrikola. Donom tillkommer bland menstkor, hwilka warit redskap för Guds anda, äran derför, att wi kunna sjunga med Runeberg:

De äro nu förgångne
Dessa de sorgear,
Då fädren suto fångne
I mörkrets boja swar,
Då den dig wedersakar,
O Gud, med wäld och makt
Din sannings ljusastakar
Inunder skeppa lagt.

Ditt ord fick ingen bula,
Som dertill wigd ej war,
Din kärlek fick ej lysa
För allom uppenbar;
Man måste djupt sig kröka
Till usla brunnar då,
Man måste menstkor söka,
För att dig söka få.

Du, som din sanning skrifwit
Mer klar än sol och dag,
Du, som wår broder blifwit
Och fyllt för of din lag,
Till dig fick man ej skåda
Med klar och öppen blick,
Hos dig, i nöd och wäda,
Ej tröst man söka fick.

O hwilka swära dagar,
O hwilken sorgens tid!
Då hördes werldens lagar
Mer, än Guds stämma blid;
Hans löstes fasta grunder
Fick man ej bygga på;
En samling menstkosunder,
Ät, den war bibel då.

Swem har ett finst hjerta och will icke
höra berättas hwad historien känner om denna

Ljusets banerförare, M. Agricola? Om honom, som var den egentliga reformatorn i vårt land, i Luthers anda och kraft, vårt lands första, verkliga evangeliska biskop samt den första, som utgaf böcker på finska språket och lät största delen af bibeln öfversätta sig det finska språkets drägt!!

Mikael Agricola var född i Perno socken, såsom jag redan nämnt, och han själf tog sig namnet Agricola, ty hans släkt ägde icke något tillnamn. Hans fader var en fattig fiskare, Olof Simonsson wid namn, anställd i denna egenstap wid Särkilax herrgård i nämnde socken. Mikael's födelseår är icke mera någonstädes anteckadt, men man kan gissa till att han var född något af åren 1510, 1511 eller 1512. Guru hans fattiga föräldrar kommo att sända honom i skola, hwilket de tiderna icke skedde med många bondebarn, det weta wi icke heller, men säkert war Guds hand med derwid och barnets goda anlag röjde sig wäl så kraftigt i barndoms-åren, att hans fader föranleddes att låta honom gå läswägen eller att bli prest. Sin första undervisning åtnjöt han i Wiborgs skola, der en slitig och trogen man, **Johannes Crasmi**, då meddelade undervisning. Denne Johannes war känd för sin stora skicklighet, och blef derföre förflyttad till Åbo att wara biskopen **Martin Skyttes** handsekreterare. Man har all anledning att tro,

det wid tillfället af denna förflyttning rektor Johannes medtog till Åbo såsom en mycket lofwande yngling den unge Mikael ur Wiborgs skola och förstafjade honom anställning hos biskopen såsom renskrifware. Det war på detta sätt, som Torsby-fiskarens son infördes på den bana, der han sedermera så utmärkte sig såsom finsta kyrkans reformator och finst skrifställare. Johannes hade gifwit honom en af dessa statter, som äro de wärderikaste i lifwet, skatten af goda kunnapper; och tillika hade han på det bästa talat för honom hos biskop Martin Skytte. Denne war en menniskoälftande man, alltid willig att uppmuntra och understödja sådana ynglingar, hos hwilka han fann goda anlag att blifwa något nyttigt för fosterlandet. Snart tillwann sig den unge Agrikola genom sina gåfwor, sin flit och sina allwarliga sträfwan den biskopens hela förtroende, och när Johannes dog, fick Agrikola efterträda honom i hans sekreterareshylla hos Martin Skytte.

Agrikola antom till Åbo fring 1530, just wid den tiden då Peter Särtilax, denna Finlands första, evangelista predikant, förlunnade den renade kristendomens nya, men ewigt desamma gudomliga läror i Åbo, och af honom fick vår unge Agrikola wäckelsen att uppträda såsom reformationens eller luthersta kyrkoförbättringens utbredare i werk och gerning i Finland. Tillgifwen den apo-

stoliska läran, (såsom Lutheriska kyrkoläran den tiden kallades, emedan Luther återfört till apostlallärans renhet den under de närmast förflutna århundradena med menniskodifter uppblandade kristna tron) och dertföre behaglig för konung Gustaf den första, hwilken längtade att i Sverige och Finland införa kyrkoförbättringen, blef vår Agrikola inwigd till det heliga prestaembetet så tidigt, att han knappast uppnått myndiga år, och från den tiden begynte han flitigt öfwa sig i predikande, både i Åbo stad och i landsbygden, dit han åtföljde biskopen på de embetsresor kring stiftet, denne tidt och ofta gjorde för att granska kyrkoficket i socknarne. Derigenom utvecklades den unge prestmannens rika andeliga gåfwor och lifwades hans nit för Guds sak, samt blef han tidigt känd på många orter i landet för sina predikningar i den nya, rena andan, och ingaf, såsom en annan af Finlands lärda och werksamaste biskopar, **Paul Jausten**, om honom berättar, redan då mången det hoppet, att han skulle blifwa ett nyttigt redskap för församlingens undervisande i Christi sanna, oförfälskade lära. Men förvån Agrikola kunde med full framgång fortsätta Peter Särkilaz' werk, måste han begifwa sig till reformationens stamstad: till Wittenberg, den nya, berömda högskolan i Tyskland, der tusendetal ynglingar lyfnade med wördnad och wettgirighet till **Martin**

Luthers och hans lärda wän, den milde **Philip Melanchtons** föreläsningar, rörande den enda saliggörande sanningen om nåden i Christo Jesu. Omkring år 1535 reste Agrikola dit och blef der till 1539, under hwilka år han flitigt begagnade de stora männens undervisning och erhöll den då för tiden mycket ansedda wärdigheten af magister. Han kom från Wittenberg till Stockholm sijnämnda år och Luther sjelf skref om honom till konung Gustaf den första, att han "wäl war ung ännu men utmärkt i lärdom, snille och goda seder," hwarföre Luther framställde honom för konungen "såsom en wälbepröfwad man och bad Christus, att Han genom honom måtte skaffa mycken frukt för sitt rike." Då Agrikola från Stockholm hemkom till Åbo om sommaren 1539, anställdes han i Åbo skola som rektor och der werkade han i 9 år med brinnande nit och stor flidlighet, så att den skolan den tiden räknades som en af de alla yppersta i hela Sveriges rike. Under det han war rektor biträdde han tillika biskop Skytte på dennes biskopsvisitationer eller embetsresor i landet och på dessa resor begagnade Agrikola flitigt tillfället att predika och genom sina predikningar förbereda det fjuska folket på den sanna lärans annammande; sålunda werkade han både såsom lärare wid landets förnämsta skola och i församlingarne genom predikningarne i evangeli

anda, att öppna sina samtida landsmäns hjertan för det ljuswa budskapet om menniskornas frälsning och salighet genom **tron allena på Christi ewigt gällande förtjenst**, och deras ögon till att inse, huru denna grunden för en kristens hela salighets hopp blifwit under tidernas lopp rubbad och skadad genom de påfliga lärornas **werkhelighet**. 1548 blef Agrikola enfom förordnad att wara den åldrige biskopens medhjelpare och upphörde då att wara skolrektor. Sedan Skytte dött 1552, stötte Agrikola ensam hela det höga och ansvarfulla biskopsambetet under tvenne års tid, innan han blef till ordinarie biskop utnämnd och inwigd. Under den tiden, då han stötte stiftet ensam eller tillsammans med Skytte, försiggid redan reformationen med rastaste steg i vårt kära fosterland, så att, då Agrikola sjelf wardt biskop, hade redan reformationens ljus segrat öfwer det påfliga mörkret, om det också ännu drog länge, länge ut, innan det mörker, som i århundraden hwilat öfwer landet och i folkets hjertan, wel fullkomligt bort ur landet och sinuena. Ty endast långsamt mogna sanningens sädesorn i människohjertat, dit lögnens ogräs hastigt intränger, men endast med stor swårighet och möda derur uppryckes. Därföre må wi ständigt och warmt bedja Gud, att Han städse låter sitt heliga ords ljus lysa för oss, suckande: "Helige Gud och fa-

der, helga oss i din sanning, ditt ord är sanning."

När Agrikola i Juni 1554, blef biskop, inträttades i Finland två stift, Åbo och Wiborgs, af hwilka Agrikola fick det förra och Paul Junsten det sednare. Ehuru af konungen utkorad biskop, brådskade icke Agrikola att låta högtidligen insätta sig i sitt höga embete; honom lågo de dyra pligter och det arbete, som åtföljde hans embete, främst om hjertat och därföre visiterade han hela sommaren skärsöckarne i södra delen af stiftet, innan den högtidliga förrättning, hwarigenom han wardt i embetet insatt, försiggid i Åbo domkyrka. Följande sommaren 1555, medan krig rasade med Ryssland i östra delen af Finland, besökte han församlingarne i norra delen af stiftet eller i det aflägsna Österbotten.

Detta är den sista embetshandling, som finnes upptecknad om honom, såsom biskop. Ty den werksamme, så rikt begäfwade herdens och fosterlandswännens död inträffade kort derpå, således medan han ännu stod i mannaålderns blomman, i en ålder af högst 47 år. Men lifwets fanna längd beror icke af de år, som war lefnad måter, utan egentligast af de ädla werk och gagneliga gerningar, hwarmed wi uppfylla våra lefnadsdagar, af det goda, wi tänkt, welat och med Guds nådiga hjelp uträttat. Den ädle biskop Agrikolas korta lif war långt och rikt, emedan

han under sina få lefnadsår hunnit uträtta så mycket herrligt och godt för Guds rike och tillika så mycket nyttigt och af framtidsrik betydelse för det finsta folkets språk och bildning.

Konung Gustaf den första, som sedan Nov. 1554 varit i krig med sin granne, Rysslands furste, men lifligt önskade ett slut på fejden, sticade dit sändebud, för att bereda fred, och bland dem den högt aktade, sticlige och språkkunnige biskop Agrikola, som till och med kände ryska språket, en kunnskap, som då var mycket sällsynt. Den 21 Februari 1557 anlände sändebuden till ryska hufvudstaden Moskwa och lyckades så wäl, att fred blef undertecknad på 40 år den 2 April 1557. Den 3 April reste Agrikola från Moskwa, men på återvägen insjuknade han och dog hastigt, då man skulle hjälpa honom, efter hans egen begäran, ur slädan, i Nykyrko socken och Kyroniemi by den 9 April 1557. Såsom hela hans lefnad varit utmärkt af outtröttligt nit i hans wigtiga embetspligters uppfyllande, så dog han också midt under det han war sysselsatt med detta wigtiga fredswärf för det allmänna bästa. Hans döda lekamen fördes till Wiborg, der han begrofs med högtidlig likbegängelse den 11 April, som war palmsöndagen.

Biskop Agrikolas maka hette Brita Olofsdotter. Man känner åtminstone en son

af honom, hwilken blef upphöjd i adeligt stånd och fick då namnet Lejonmark.

Huru biskop Agrikola ingrep i befordrandet af kyrkoförbättringens stora werk i Finland, derom saknar man i historieböckerna utförligare och närmare uppgifter. Men det är lätt att förstå, att det wigtigaste derwid war, att han öfversatte och utgaf största delen af den heliga Skrift på finsta språket samt äfwen författade andra religiösa skrifter på samma wårt modersmål. På samma gång han sålunda beredde finnarne tillgång till Guds heliga ord och till religionens sanningar på deras eget språk, upphöjde han finskan, som man hittills blott talat, men aldrig i böcker begagnat, till skrift- och bokspråk, så att det finsta folket står till honom i en oändligt stor förbindelse både för hwad han gjorde för finnarne i afseende på Guds ords utbredande ibland dem, och för deras lära och wackra språks räddande från glömska och undergång genom des förwandlande till ett i böcker och skrifter begagnadt och begagneligt tungomål. Swar och en, som wet wärdera det dyrbara tungomål, på hwilket en älskande moder hwisar till öf sina ömma kärleksord och sina dyrbara lärdomar och förmaningar allt ifrån den stund wi begynna att något fatta och förstå, detta wälljudande språk, genom hwilket wi förnä meddela våra föräldrar, våra anhöriga och wänner wära

tankar, våra önsningar, våra känslor, han wet och, att stor, en outhärlig tacksamhet är finsta folket skyldigt den man, som först begynte begagna i skrifter och sålunda upphöja till bokspråk modersmålet. Och huru stor blir icke denna tacksamhetsskuld, då wi lägga dertill, att till detta språk af denna samma man främst bland allt öfverflyttades Guds eget heliga ord, boken bland böcker, den Heliga Skrift eller bibeln. Den kostligaste bland perlor, Guds uppenbarade ord, innefattad i den ädlaste af metaller, wårt eget dyra, kära modersmål, se der den skänk, som biskop Agrikolas hand räckte det finsta folket. Hvilken gåfwa kunde vara herrligare och wälkomnare än denna! Därföre står och i den förnämsta af landets kyrkor, i Åbo wördnadswärda, äldriga domkyrka, afbildadt på en wägg i koret det högtidliga tillfälle, när biskop Agrikola öfwerlemnar den finsta bibelöfversättningen åt Swearikets och Finlands gemensamma konung, och den herrliga målningen står med rätta wid sidan af den, som föreställer, huru finnarne döptes af den helige biskop Henrik, ty ordet och sakramenterna äro nycklarna till Guds rikes skatter.

Jag skall nu orda om de böcker och skrifter, som biskop Agrikola författat och utgifwit:

Biskop Agrikola har utgifwit först en "bönebok," hvilken är den äldsta på finsta

Konung Gustaf den Fjerdde, af Biskop Agricola, den första Finsta Bibel öfversättningen.

skrifna bok, som kommit till våra dagar, sedan den trotsat många härjande eldsvådor och fiendehand, hwilla under de flydda århundradena så många gånger förstört boksamlingarne i vårt land. Boken trycktes 1544 i Stockholm. Afwen en **ABC-bok** har han utgifwit och en **katekes**, hwilken war en öfversättning af folk- och barnaboken: Luthers lilla katekes, och dessa böcker skola blifwit tryckta före 1544, men af dem har icke ett enda exemplar till våra dagar räddats. Agrikolas bönebok innehåller icke blott en samling böner och walda lossånger både ur bibeln och af äldre kyrkofäder och fromma män i kristna kyrkans äldsta tider, utan också mycket annat, såsom 1:sta kapitlet af Johannes' och Lukas', det andra af Matthei och det sista af Marci evangelium, kristna kyrkans allmänna trosbekännelser, både apostoliska tron och nicenska tron, sådan den finnes i psalmboken under N:o 5, och athanasianska tron, som finnes i Swebilii katekes, börjande med orden: "Hwilken, som will salig warda" o. s. w. Dessutom finnes der en ständig almanacka, reglor, uppgifter och ordspråk, lika dem som man nu för tiden läser i "bondpraktikan," "kloka gubben" och "gumman" och dylika skrifter, som wilja lemna allmogen goda råd och föreskrifter i det dagliga lifwets förekommande fall, syflor och förhållanden. Der finner man och kollekter

eller böner för hvar och en af årets högtidsdagar, icke blott för dem, hvilka ännu i våra dagar högtidligen firas, utan och för många, hvilka firades i forna, katolska tider, och af hvilka de flesta aflystes redan reformationstiden, men af hvilka andra bibehöllo sig ända till 1772. En sådan gammal, öfver trehundraårig bok, hvilken de tiderna var så dyr och dyrbar, är en stor sällsynthet nu att få se, än mer att få äga; och man kan icke betrakta en sådan utan djupa känslor af värnbad och tacksamhet, då man påminner sig, att det var denna värnbadsvärda bok, af hvilken våra fäder först lärde sig att nålkas Gud i böner på sitt eget språk, då man hittills i kyrkorna begagnat böner endast på det latinska språket, som ingen utom presten och stundom äfven icke han, som dock uppläste dem, förstod. Om den boken berättar biskop Junsten, att den var för Finnarne en så kärkommen klenod, att den dagligen nöttes af deras fingrar. Suru litet förstå wi, nuförtiden lefwande, som se böcker i så stor myckenhet, att uppfatta, hvilken stor och owanlig skatt det finska folket då hade i denna sin enda bok!!

Den wigtigaste och ofskattbaraste gåfwan, som den ädle Mikael Agrikola gaf det finska folket, war likwäl den **Seliga Skrift**, hvilken han wäl icke helt och hållet utgaf, men dock till största delen; det bröjde också mer

än 100 år efter honom, innan **hela bibeln** blef till finskan öfversatt och utgifwen. Nya Testamentet trycktes 1548; Davids psalmer 1551, widare en bok, som innehöll utom Moses' sång, andra Samuelsboks 23:de kapitel, Josafats bön, walds kapitel ur Esaias, Jeremias, Hefekiel och Daniel och de 9 första, mindre profeterna, tryckt 1551, samt Haggai, Zacharias, Malachias år 1552.

Desutom har Agrikola utgifwit den första finska "**Kyrko-handbok**" 1549 samt samma år den finska "**messan**" och "**Jesu Christi lidandes historia**."

Desa 7 böcker förtjena att af det finska folket wördas och älfkas, såsom grundwalen för den ewangeliska lärans tryggade fortbestånd i vårt land, liksom de äro förflin-garne af det finska språkets uppträdande i skrift eller tryck. Hvilken minneswärd i sitt folks hjerta har icke Agrikola rest sig dermed, om detta folk förstår att älfka och wörda sina ädla minnen och sina hädangångna utmärkta män. Gifwe Gud, att en och hvar, stor och liten, förstode att rätt tacka Gud, som flickat det gömda och lilla Suomi-folket sådana män, som Mikael Agrikola!

Agrikola war till sitt lyne en sådan werksam och pådrifwande man, som den oroliga tid behöfde, i hvilken han föddes och af Gud sattes att verka. När den gamla tidens förwillade lära stridde med den nya

upplysningen af sanningen genom Luther, twelwade icke wår Agrikola, utan eguade sig med själ och hjerta åt den nya lärans utbredande i landet och bragte den till seger i lifwet, men förfor derunder med sådan hofsamhet och klok wisheit, att han icke bråd- störtadt kullkastade allt, som af ålder warit, utan i sina förbättringar endast syftade på den kristna församlingens sanna wäl, i det han besinnade, att man icke bör med wåld draga menniskorna, liksom wid håret, till sanningen, utan småningom bereda deras sinnen för henne och så småningom arbeta på fördomarnas aflägsnande. Så går äfwen Gud tillwåga i naturens rike; Han låter morgon- skymningen följa på natten, Han låter dagningen och morgonrodnaden småningom förjaga nattens mörker, innan Han sänder solen att med sitt strålände anlete belysa jorden och börja den rätta dagen. Agrikola, som war ett barn af Guds ljus och wisheit, handlade enligt sin mästares Jesu Christi bud: "Warex milde, som duswor och listige, som ormar."

Alla hans handlingar i det offentliga lifwet vittna om rasheten i hans företag och fastheten i hans grundsatser, hwilka båda egenstaper woro så högeligen af nöden i den upprörda tid, då han lefde. Men med sitt klara förstånd, sin kraftiga wilja och sin rasta handlingskraft förenade Agrikola ett ömt och

känsligt hjerta; detta bewisar, bland annat, den rörande klagan, hwilken en swår hungersnöd, som 1551 rådde i Finland, afpressade honom, till följd af folkets nöd, hwarföre han på det mest bewefande sätt bönsöll om hjälp från Sverige åt det hungrande fosterlandet.

De stora dygder, som prydde detta Guds utkorade redskap, de förtjenster Agrikola förwärfwade sig om sitt torstiga och gömda fädernesland skola göra hans namn wördadt och älskadt, så länge någon menniska talar med finst tunga och så länge ett kristligt folk bygger och bor i "de tusen sjöars land." I hela det finsta folkets hjerta, i dess historie har Agrikola en minneswård, som aldrig tidens tand kan bortnöta eller rost och mal förtära. Men emellertid har man i våra dagar, då nitälstan att troget bewara minnet af förfädrens ädla idrotter alltmer waktat och lifwats, fattat den wackra tanken att äfwen åt denne det finsta fosterlandets ädle och kärleksfulle son förskaffa en synlig minneswård, som wore hans gäueliga och widtomfattande fosterländska werksamhet wärdig. Till detta werk bör det wara en sann fröjd för hwarje Finlands son och dotter att bidraga med någon mark eller penni, och af det ringa, som jag förtjenar, har det warit mig en stor och sällan spord glädje att lemna min lilla stärf."

Då den goda lärarinnan yttrat dessa ord, blef hon förvånad, att från den eljest så tyfsta och ifrigt lyfknande skaran så förnimma ett sakta, men undertryckt sorl. Hon tyfknade då och — se! sorlet fortfor ännu. Nu frågade hon mildt och allvarligt barnen, hwad detta sakta mummel skulle betyda, hwarpå en af de små, som sutto henne närmast, lät förnimma ett: "Goda lärmor! jag och Erik funderade på, huru vi skulle kunna med någon liten slant bidraga till biskop Agrikolas minnesvärd." "Jag oc, jag oc," ljöd det i chorus af gröfre och finare barnröster. Alla, alla wille de så gerna hafwa sin lilla del i det af den goda lärarinnan antydda wackra företaget till Agrikolas ära, men huru skulle det tillgå? Den förståndiga lärarinnan uppmanade dem då att tänka närmare på saken, och det behöfdes icke lång öfwerläggning, förrän man war ense derom, att en och hwar borde sjelf, genom eget arbete, söka förwärfwa det lilla bidrag, han eller hon wille lemna; eljest skulle det icke wara någon rätt glädje med alltsammans. Under wintern torde det icke bli så lätt, derom kom man öfwerens, att förtjena något, men då den wackra och ljufwa sommarn kom, trodde man sig lätt komma tillräkta med saken. Den ena wille plocka bär, den andra samla swamp, den tredje kummin, den fjerde ben, den femte lumpor, den sjette biträda med kreaturs wall-

ning, den fjunde samla enbär, den åttonde biträda med ängsrödning o. s. w., alla hade de defutom sina små trädgårdsfångar i den gemensamma trädgården och i den skulle de plantera så många goda örter, som sedan låte försälja sig i staden; flickorna skulle odla blommor och i staden försälja så wackra blom-buketter, gossarne skulle försälja allehanda små lekfater af trä, hwilka för stadsbarnen skulle wara begärliga; nog skulle det gå, menade man, och allas anleten skeno redan af barnlig glädje öfwer den wackra summa, man sålunda skulle få till sammans till det ädla ändamålet. Den goda lärarinnan lät en stund barnen uppgöra sina planer och fröjdas i hoppet, att också de få offra en skärf till det företag, hwarigenom det finsta folket wille ådagalägga sin wördnad för den finsta reformatorns minne; men derpå samlade hon dem åter på sina platser med ett allvarligt: **tyft** och sade:

Älskade barn! jag har nu berättat er, hwad jag känner om vår Mikael Agrikola. Jag har inhämtat detta ur en bok kallad "Finlands minnesvärda män" och ur hwilken jag flere än en gång skall berätta er om de ädle, hwilka warit vårt dyra land till gagn eller wälsignelse i ett eller annat hänseende. Nu slutar jag med en fråga: Hwarigenom tron I att Mikael Agrikola blef en så ädel och ständigt för Finland minnesvärd

man? Jo, genom intet annat än sin gudsfruktan och sin fosterlandskärlek. Emedan han älskade Herren Gud öfverallt, så älskade han också alla människor och framför allt dem, i hvilkas midt han stod, dem som med honom hade gemensam Gudsdyrkan och gemensamt fosterland: det finsta folket, ur hvars led han genom Guds nåd och människors godhet, egen slit och arbete framgått till ett af de swäraste embeten i samhället, det högsta i kyrkan. Det finsta fosterlandet, — åt det egnade han alla sina krafter, wälwetande, att den, som under jordelifwet egnar det land, der Gud låtit honom födas och satt honom att verka, sina bästa sträfswanden, hela sitt hjerta, näst Gud, som all ära och all dyrkan tillkommer, den människan får, i tron på Guds nåd, hoppas och wänta ett hem en gång i det himmelska fosterlandet, till hvars medborgare wi här uppfostras i det jordiska och förgängliga fäderneslandet. — Tiden är nu långt framskriden och morgondagens stundande arbete fordrar, att I nu fån söla hwilau i hemmet, för att dertill samla krafter, men innan wi skiljas, låtom oss bedja Gud, som gifwer den rätta andan, att Han, stor i nåd, ger oss äfwen Mikael Agrikolas guds-kärlek och fosterlandskärlek; och för att låta oss af Agrikolas bild dragas till åtankan på wårt dyra, älskade fosterland, stola wi till-

sammans sjunga den wackra psalmen af Runeberg om fosterlandet, för medborgare:

Bewara, Gud, wårt fosterland,
Håll öfwer det din starkhets hand,
Och war des hågn i strid som frid,
I sorgens som i glädjens tid.

Här se wi hwad oss mest är wärdt,
Allt hwad wi sätte dyrt och kärt;
Ej fjerran finns en bygd, ej när
Som är för oss hwad denna är.

Här hafwa wåra fäder bott
Arbetat, kämpat, hoppats, trott;
Här äfwen wi wår boning fått,
Med samma lif och samma lott.

Här skola wåra barn också
En gång på wåra stigar gå,
Ha det wi haft, se det wi sett,
Och be till Herren, som wi bedt.

Gud, skodda detta kära land,
Från sjö till sjö, från strand till strand,
Sänk öfwer det din milda wärd,
Som sommardagg på rosengård.

Wälsigna hwarje trofast själ,
Som önskar det af hjertat wäl;
Men slå hwart ondskans uppsåt ned,
Som will des fall och stör des fred.

Låt det så bli och wara ditt,
Befolkadt, tryggadt, gladt och fritt,
På kärlek bördigt som på råd
Och uppfyllt af din Andas nåd.

Du hulpit det ur mörkret opp
 Liksom en blomma ur sin knopp,
 Så låt det och till tidens slut
 Uti ditt ljus få weckas ut.

Det ljuset är ditt helga ord,
 En sol för himmel och för jord;
 Gif att det klart här lysa må
 Och aldrig mer ifrån oss gå!

Efter denna psalm, sedan barnen tagit
 affsked af sin goda lärarinna, wandrade de
 fremmande bort, men barnhemmets skydds-
 lingar, sedan de intagit sin tarfliga aston-
 måltid och bedt astonbönen, slumrade snart
 alla in, och äfwen lärarinnan fick snart efter
 dem söka hwilan, som är så ljus efter en
 wäl använd dag. Då war det alldeles tyft
 i skolhuset i M., men derute, i den hög-
 tidliga Decembernatten, skeno himmelens ota-
 liga stjernwerldar ned, bewittnande, med sina
 i årtusenden lika tindrande eldar, att den-
 samme oföränderligt kärleksrike Fadren ifrån
 himmelen ser i kärleksfull omsorg ned än i
 dag på Mikael Agricolas gömda, ringa, men
 genom Jesu Christi tro förherrligade foster-
 land.

